

Stel je even voor



Wie ben je?

Met welke reden doe je mee?

Werk je in het PO/VO of ergens anders?

Wat is je functie?

Heb je nu al een dringende vraag?

Burgerschap



Wat weet je ervan?
Wat vind je er moeilijk aan?

Inleiding

Vroeger was burgerschap een algemeen doel van onderwijs. Burgerschap is zeggenschap (zelfzeggenschap en medezeggenschap) en onderwijs bevordert zeggenschap. Sinds de jaren tachtig wordt burgerschap meer en meer begrepen als redzaamheid (zelfredzaamheid en samenredzaamheid).

Begin 2000 werd deze burgerschapsopvatting leidend in het algemene burgerschapsbeleid. Dit beleid kreeg handen en voeten in onder meer de “burgerschapsopdracht aan scholen in het funderend onderwijs” die in 2006 wettelijk vastgelegd werd: scholen moesten voortaan werken aan actief burgerschap en sociale cohesie.

Omdat verreweg de meeste scholen nog steeds onvoldoende belang stelden in en belang hechtten aan wat OCW en Inspectie wilden met burgerschap, werd in 2021 de wet aangescherpt.

In 2006 was de burgerschapsopdracht wettelijk niet meer dan: scholen moeten hun best doen voor actief burgerschap en sociale cohesie.

In 2021 kwam daar een uitgebreid artikel bij. **De school moet werken aan:**

- Het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat, zoals verankerd in de Grondwet, en de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de mens, en het handelen naar deze basiswaarden op school
- Het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving
- Het bijbrengen van kennis over en respect voor verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid alsmede de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden

Een aanscherping én aanvulling dus



Vragen? Bel mij:

 Kantoor 0475 57 57 93

 Mobiel 06 40 157 456

Inleiding

Waar zitten de meest voorkomende 'onvoldoendes' op dit moment:

- Geen concreet uitgewerkte leerdoelen voor de acht basiswaarden van de democratische rechtsstaat
- Geen doorgaande lijnen met betrekking tot de leerdoelen die voortkomen uit de basiswaarden van de democratische rechtstaat

De 'standaarden' of 'eindtermen' die nu circuleren en waarvan we gezien hebben dat deze door de inspectie gehanteerd worden zijn:


- Vrijheid van meningsuiting
- Gelijkheidsbeginsel
- Begrip
- Verdraagzaamheid
- Afwijzen van onverdraagzaamheid
- Afwijzen van discriminatie
- Autonomie
- Verantwoordelijkheidsbesef

Probeer de link te leggen tussen dagelijkse praktijk (wat zie ik), beleid (wat wil ik) en hoe je het uitvoert en monitort. Voor scholen is burgerschap misschien duidelijk, maar voorkom dat een inspecteur de relatie moet leggen. Hun opdracht is (onder andere) om te checken of jullie de relatie leggen en jullie rolname en houding hierin duidelijk hebben.



Vragen? Bel mij:

 Kantoor 0475 57 57 93

 Mobiel 06 40 157 456

Rolneming en houding

Burgerschap benaderen vanuit **sturen op kwaliteit**. Roerconsult ondersteunt onderwijsorganisaties met **kwaliteitsmanagement, kwaliteitssystematiek en onderwijskwaliteit**. Een aantal ingrediënten van onze werkwijze is goed toepasbaar op Burgerschapsonderwijs systematisch in kaart brengen. Meer informatie hierover kun je aanvragen bij Marco Sombroek.

Kwaliteitsmanagement: 5 kwaliteitsvragen

Verantwoordelijkheid: toezicht – bestuur – schoolleiding

De rolneming en houding met daaronder 5 kwaliteitsvragen en verantwoordelijkheden vanuit die rol, zijn de lopende rode draad voor systematisch Burgerschapsonderwijs te inventariseren en te monitoren


Over ons:


Meer dan Kwaliteitszorg

Wij geloven dat kwaliteitszorg verder gaat dan het naleven van regels en voorschriften. Ons team van experts houdt rekening met de complexiteit van menselijk gedrag en het effect van leiderschap en arbeidsinrichting op de kwaliteit van de organisatie. Wij bieden op maat gemaakte oplossingen om destructief leiderschap te voorkomen en te transformeren naar een constructieve en inspirerende aanpak.



Vragen? Bel mij:

 Kantoor 0475 57 57 93

 Mobiel 06 40 157 456

Waar gaan we naar kijken?

Burgerschap: de wet in relatie tot

- De Praktijk (aantonen)
- Waarderingskader Inspectie

2 onderdelen in dit webinar:

De praktijk – live 0-meting

Waarderingskader: 5 observatiepunten

De wettekst:

Het onderwijs bevordert **actief burgerschap** en **sociale cohesie** op **doelgerichte** en **samenhangende** wijze, waarbij het onderwijs zich in ieder geval herkenbaar richt op:

het bijbrengen van **respect** voor en **kennis** van de **basiswaarden** van de democratische rechtsstaat, zoals verankerd in de Grondwet, en de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de mens

het ontwikkelen van de **sociale** en **maatschappelijke competenties** die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving.

Het bevoegd gezag draagt zorg voor een **schoolcultuur** die in overeenstemming is met de waarden, bedoeld in het derde lid, onderdeel a, en creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met deze waarden



Burgerschap kenmerken

De wettekst:

Het onderwijs bevordert **actief burgerschap** en **sociale cohesie** op **doelgerichte** en **samenhangende** wijze, waarbij het onderwijs zich in ieder geval herkenbaar richt op:


het bijbrengen van **respect** voor en **kennis** van de **basiswaarden** van de democratische rechtsstaat, zoals verankerd in de Grondwet, en de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de mens


het ontwikkelen van de **sociale** en **maatschappelijke competenties** die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving.

Het bevoegd gezag draagt zorg voor een **schoolcultuur** die in overeenstemming is met de waarden, bedoeld in het derde lid, onderdeel a, en creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met deze waarden



Vragen? Bel mij:

 Kantoor 0475 57 57 93

 Mobiel 06 40 157 456

Sociale cohesie

Sociale cohesie wordt beschreven als 'een veelzijdig en geleidelijk fenomeen dat de kwaliteit van collectieve saamhorigheid aangeeft'.

DE KWALITEIT

Dit betreft de wisselwerking tussen een groep en zijn individuele leden en in welke mate de groep aantrekkelijk genoeg is om bij te willen horen.

Het **sociale netwerk** is hier een onderdeel van, waarbij het gaat om de kwaliteit en kwantiteit van sociale interacties tussen leden van de groep.

Zo gaat het in de klas om de relaties tussen leerlingen onderling en de relaties tussen leerlingen en de leerkracht. **Vertrouwen** in elkaar is hierbij een essentieel onderdeel.

Dit houdt in dat gedrag van medeleerlingen, leraren en ander onderwijspersoneel voorspelbaar is. Vertrouwen versterkt samenwerking en verbondenheid met de groep.


Acceptatie en **tolerantie** van verschillende sociaal-economische en cultureel-etnische groepen binnen de klas zijn belangrijke aspecten van sociale relaties. Leraren zijn waardevol op dit gebied, niet alleen door wat ze leerlingen leren en vertellen over diversiteit, maar ook door hun eigen houding en de persoonlijke relatie die zij nastreven met hun leerlingen.


Tot slot bepaalt **actieve deelname** van leerlingen aan bijbehorende groepsprocessen mede de kwaliteit van sociale relaties.

Vraag/Meetpunt 1: In hoeverre zie je bovenstaande punten in jullie school/scholen terug? En Waar?



Vragen? Bel mij:

 Kantoor 0475 57 57 93

 Mobiel 06 40 157 456

Sociale cohesie

Sociale cohesie wordt beschreven als 'een veelzijdig en geleidelijk fenomeen dat de kwaliteit van collectieve saamhorigheid aangeeft'.

IDENTIFICATIE

Dit refereert aan het begrip **verbondenheid**. Om psychologische redenen is het belangrijk dat individuen zich aan een groep binden en een gevoel van verbondenheid ontwikkelen. Individuen die zich opgenomen en aanvaard voelen binnen een gemeenschap ervaren positieve emoties, zoals geluk, tevredenheid en rust, terwijl gevoelens van afwijzing of uitsluiting kunnen leiden tot vaak intense negatieve gevoelens van angst, depressie of eenzaamheid.

Het gebrek aan verbondenheid wordt ook geassocieerd met het hebben van psychische en lichamelijke aandoeningen en een breed scala aan gedragsproblemen.

Schoolverbondenheid houdt in dat leerlingen zich gehecht voelen aan school.


Verbondenheid aan school komt o.a. tot uiting in leerlingen die waarde hechten aan schoolprestaties, zich gedragen volgens de schoolregels en die initiatief tonen op werkgebied.

Vraag/Meetpunt 2: In hoeverre zie je bovenstaande punten in jullie school/scholen terug? En Waar?



Vragen? Bel mij:

 Kantoor 0475 57 57 93

 Mobiel 06 40 157 456

Sociale cohesie

Sociale cohesie wordt beschreven als *'een veelzijdig en geleidelijk fenomeen dat de kwaliteit van collectieve saamhorigheid aangeeft'*.

ORIËNTATIE

Dit behelst gevoelens van **gedeelde verantwoordelijkheid** voor het algemeen welbevinden van alle groepsleden en de naleving van sociale regels en orde *"Welbevinden betekent dat een leerling zich thuis voelt, zichzelf kan zijn en zich emotioneel veilig voelt"*.

Emoties kunnen de schoolbetrokkenheid, werkhouding en schoolprestaties van leerlingen vergemakkelijken of belemmeren.

School heeft dus een belangrijke taak om leerlingen niet enkel cognitief te ontwikkelen, maar ook sociaal en emotioneel. In Nederland is sinds 1 augustus 2015 wettelijk bepaald dat scholen zorg moeten dragen voor de sociale veiligheid van leerlingen.

Een school is veilig als *'de sociale, psychische en fysieke veiligheid van studenten niet door handelingen van een ander wordt aangetast'*.

Scholen zijn verplicht dit te monitoren, maar zijn vrij om er zelf een eigen invulling aan te geven.

Vraag/Meetpunt 3: In hoeverre zie je bovenstaande punten in jullie school/scholen terug? En Waar? Ben je bekend met de theorie: Teachers Advocacy?



Vragen? Bel mij:

 Kantoor 0475 57 57 93

 Mobiel 06 40 157 456

Democratische cultuur

Om een democratische cultuur te **onderhouden** zijn burgers nodig die mee kunnen doen en **rekening kunnen houden met anderen**.

Leerlingen zijn burgers, *nu* en in *wording*, die op school **ervaringen** opdoen met het toepassen van vrijheid, gelijkheid en solidariteit in contexten die voor hen **betekenisvol** zijn.

Welke onderdelen kun je bij jullie herkennen?


Jullie leerlingen leren:


1. Om te gaan met hun *wensen* en hun (beargumenteerde) *opvattingen* en zich hierover uit te spreken.
2. De gevoelens, wensen en opvattingen van *anderen* te *herkennen* en te *respecteren*.
3. Er rekening mee te houden dat hun mening of uitlatingen *emoties* teweeg kunnen brengen bij anderen.
4. Dat de ander ook een stem en mogelijk een *ander gezichtspunt* heeft, hier naar te luisteren en vragen te stellen om meer over de ander en zijn/haar gezichtspunt te weten te komen.
5. Hun eigen *mening bij te stellen* op basis van nieuwe inzichten.
6. *Conflicten* in de klas op een vreedzame manier op te lossen, maar ook accepteren dat conflicten kunnen blijven bestaan.

Belangrijk: Hoe en waar is dit zichtbaar -> dat moet je kunnen vertellen in een hoofdstuk in je schoolgids, schoolplan etc.



Vragen? Bel mij:

 Kantoor 0475 57 57 93

 Mobiel 06 40 157 456

Vrijheid en gelijkheid

Een democratische rechtstaat maakt een vrije, diverse samenleving mogelijk. Om te functioneren in een democratische rechtsstaat is het wezenlijk dat leerlingen kennis verwerven van en betekenis geven aan de basiswaarden:

Vrijheid
Gelijkheid
Solidariteit

Welke onderdelen kun je bij jullie herkennen?


Jullie leerlingen leren:

1. Wat er wordt verstaan onder de *basiswaarden* en hoe deze (concreet) tot *uiting* kunnen komen in de klas, school en omgeving.
2. De grond-, mensen- en kinderrechten *kennen* en het *belang* hiervan.
3. Welke *kaders* de rechtsstaat biedt voor rechten en vrijheden.
4. Het verschil tussen *regels* en *afspraken*.
5. Het *belang* van regels en afspraken thuis, op school en in de publieke ruimte. En waarom deze van elkaar kunnen *verschillen*.
6. Dat zij *vrijheid* hebben in het maken van *keuzes*, daarbij rekening houdend met de vrijheid van anderen en de geldende afspraken in de omgeving.

Belangrijk: Hoe en waar is dit zichtbaar -> dat moet je kunnen vertellen in een hoofdstuk in je schoolgids, schoolplan etc.



Vragen? Bel mij:

 Kantoor 0475 57 57 93

 Mobiel 06 40 157 456

Inspraak

De rechtsstaat is een manier om macht te verdelen, burgers een stem te geven en hen te beschermen tegen willekeur en machtsmisbruik. Om bij te kunnen dragen aan de instandhouding van een democratische cultuur is het van belang om **inzicht** te hebben in de **wording, werking** en **betekenis** van de democratische rechtsstaat en in machtsvraagstukken.

Welke onderdelen kun je bij jullie herkennen?


Jullie leerlingen leren:


1. Welke *consequenties* het kan hebben als (op school of in de publieke ruimte) om ergens over mee te praten (op school Welke *mogelijkheden* en *grenzen* er zijn of daarbuiten).
2. Over politieke instellingen in de wereld.
3. Wat de buitenwerkingstelling van de rechtsstaat kan betekenen.
4. Over *rollen* van en *verhoudingen* tussen mensen op school, in de buurt en in het land

Belangrijk: Hoe en waar is dit zichtbaar -> dat moet je kunnen vertellen in een hoofdstuk in je schoolgids, schoolplan etc.



Vragen? Bel mij:

 Kantoor 0475 57 57 93

 Mobiel 06 40 157 456

Identiteit

Bewust worden en blijven van je identiteit, waar de **verschillende aspecten van** identiteit uit voortkomen en hoe deze kunnen veranderen.

Identiteit is namelijk van invloed op je opvattingen over maatschappelijke vraagstukken en de manieren waarop je je uit.

Welke onderdelen kun je bij jullie herkennen?


Jullie leerlingen leren:


1. De eigen grenzen te herkennen, te benoemen en te bewaken (*emotioneel, fysiek*).
2. Woorden te geven aan wat ze *denken, doen, willen* en *willen worden*; leren dat hun taal of talen deel uitmaken van wie zij zijn.
3. Te benoemen wat ze al *kunnen* en wat nog *niet*; wat ze *leuk* vinden om te doen.
4. Hun *primaire/secundaire* emoties te herkennen, benoemen en ermee om te gaan.
5. Te benoemen wat thuis belangrijke *tradities, vieringen en rituelen* zijn.
6. Enkele verschillende aspecten waardoor hun identiteit mede gevormd is bewust waar te nemen: *gezin, levensbeschouwing, religie en cultuur etc.*
7. Na te denken over *schoonheidsidealen, gender, seksualiteit, afkomst*, en *(on)gelijkheid* zoals die gerepresenteerd worden in media en de invloed die dit heeft

Belangrijk: Hoe en waar is dit zichtbaar -> dat moet je kunnen vertellen in een hoofdstuk in je schoolgids, schoolplan etc.



Vragen? Bel mij:

 Kantoor 0475 57 57 93

 Mobiel 06 40 157 456

Andere domeinen

Op dezelfde wijze kun je invulling geven aan:

Duurzaamheid
Digitaal Samenleven
Solidariteit
Diversiteit

Stap 1:
Identificeer

Stap 2:
Benoem


Stap 3:
Beschrijf


Stap 4:
Waar en hoe komt dit terug op school, les, methode, gedrag etc.

Stap 5:
Koppel dit aan je visie op Burgerschapsonderwijs (reverse engineering)



Vragen? Bel mij:

 Kantoor 0475 57 57 93


 Mobiel 06 40 157 456

Bronnen

Teamgericht organiseren in het Onderwijs
Waarderingskader Inspectie van het Onderwijs
Inspectieverslagen school/thema bezoek
Burgerschap op de Basisschool
Negen IJkpunten Burgerschapsonderwijs
Kennisplatform Riskchanger
Academische Werkplaats
Factsheet Burgerchap
5 Observatiepunten Burgerschapsonderwijs irl Waarderingskader (audit)



Vragen? Bel mij:

 Kantoor 0475 57 57 93

 Mobiel 06 40 157 456

Addendum I

Vanuit kwaliteitsmanagement bekeken:

Rolneming en houding

Kwaliteitsmanagementvragen

- Doen we de goede dingen
- Doen we de goede dingen goed?
- Hoe weten we dat?
- Vinden anderen dat ook?
- Wat doen we met de wetenschap?

Over ons

Wij richten ons op het bevorderen van een gezonde organisatie waarbij samenhang, oorzaak en gevolg rondom jullie processen vooropstaan.


We helpen jullie om grip te krijgen op kwaliteit, om te gaan met een steeds veranderende situatie en om een gezonde dosis werkgeluk in jullie organisatie te krijgen.

We ondersteunen jullie bij het ontwikkelen en uitvoeren van jullie lange-termijn strategieën en helpen jullie om doelen en ambities te realiseren.

Meer weten? www.roerconsult.nl



Vragen? Bel mij:

 Kantoor 0475 57 57 93

 Mobiel 06 40 157 456

Addendum II

Vanuit kwaliteitsmanagement bekeken:

Verantwoordelijkheden toezicht – bestuur – schoolleiding

Kwaliteitsmanagement

1. Toezicht vindt iets
2. Bestuur wil iets
3. Schoolleiding doet iets

Over ons

Wij richten ons op het bevorderen van een gezonde organisatie waarbij samenhang, oorzaak en gevolg rondom jullie processen vooropstaan.


We helpen jullie om grip te krijgen op kwaliteit, om te gaan met een steeds veranderende situatie en om een gezonde dosis werkgeluk in jullie organisatie te krijgen.


We ondersteunen jullie bij het ontwikkelen en uitvoeren van jullie lange-termijn strategieën en helpen jullie om doelen en ambities te realiseren.

Meer weten? www.roerconsult.nl



Vragen? Bel mij:

 Kantoor 0475 57 57 93

 Mobiel 06 40 157 456

Addendum III

Vanuit kwaliteitsmanagement bekeken:

Eigen inspectie

1. Beeldvorming
2. Oordelen
3. Besluiten

Over ons

Wij richten ons op het bevorderen van een gezonde organisatie waarbij samenhang, oorzaak en gevolg rondom jullie processen vooropstaan. Waaronder Burgerschapsonderwijs


We helpen jullie om grip te krijgen op kwaliteit, om te gaan met een steeds veranderende situatie en om een gezonde dosis werkgeluk in jullie organisatie te krijgen.


We ondersteunen jullie bij het ontwikkelen en uitvoeren van jullie lange-termijn strategieën en helpen jullie om doelen en ambities te realiseren.

Meer weten? www.roerconsult.nl



Vragen? Bel mij:

 Kantoor 0475 57 57 93

 Mobiel 06 40 157 456